

A betű nullfoka

(A színpad egyik oldalán egy transzparensen kb. A/1-es méretre nagyított Null Komma Josef feliratú sörcímke látható. Előtte öt üveg Null Komma Josef, egy sörnyitó kés és egy üres pohár. A színpad másik oldalán két egymásnak fordított szék, az egyikben transzparens, amelyet az előadó jelére – megkocogtatja a pohár szélét a késsel – az előadó segítője sorban és egyenként felmutat. A transzparens szövege középre zárt keretben olvasható.)

Kedves Hallgatóim!

Módomban áll az Önök tudomására hoznom: szerencsés helyzetben vannak. Szerencséjüket egyszerűen annak a ténynek köszönhetik, hogy **itt vagyok**. De még mielőtt azzal a – kétségtelenül nem megalapozatlan – váddal illetnének, hogy saját személyemet túlzott jelentőséggel ruházom fel, hangsúlyoznom kell, hogy az Önök szerencséje nem személyiségem ilyen-olyan tulajdonságaiból adódik – noha -szintén kétségtelenül- rendelkezem szemé-

lyiségjegyekkel –, hanem nehezen tagadható helyzetemből, azaz abból, hogy **jelen** vagyok.

Mb.

Jelenlétem, a beszélő szubjektum jelenléte garanciát jelent az Önök számára: megteremti a kommunikáció közvetlenségét. Ez a közvetlenség olyan helyzetbe hozza Önöket, melyben lehetővé válik, hogy az általam elmondott szöveg igazságát számon kérjék rajtam, kérdéseket intézzenek hozzám az elhangzottak pontosítására-kiegészítésére vonatkozóan, újabb bizonyítékok elővezetésére kérjenek engem; azaz a beszédhelyzet közvetlensége a **kérő** szerepét kínálja Önöknek. S Önök maradéktalanul eleget is tehetnek a felkínált igazság-kérés előírásainak, amennyiben egyrészt hajlandónak mutatkoznak egyetlen szót, az igen-t az alábbi kérdésre válaszként kimondani: „Akarják-e Önök, kedves hallgatóság az itt jelenlévő igazságot nőül venni?“, másrészt amennyiben én az egybehangzó igenek alapján összeadom Önöket az előadásomban önmagát feltáró igazsággal. Ha áldásomat adom az Önök és az igazság frigyére, teljesítve ezzel az **adó** kommunikációs szerepének előírásait, ezáltal jogosulttá válok a *megbízható beszélő* kitűző viselésére Nyári Egyetemünk foglalkozásain és az azokat követő szabadidős programokon.

megbízható beszélő

Előadásomnak két címe van: mondom és mutatom: **A betű nullfoka**. [Null komma Josef.] A két cím egyidejűsége egymásba játssza, összemetszi a két betűsort: metszetüket a szimultaneitás a semmiben adja meg, kettőjük közös részesedése a nulla. A betű nullfoka strukturalista címke, amely azt az állítást takarja, hogy a betű jelentésnélküli, stílárisan semleges és irodalmilag értéktelen. A másik egy osztrák alkoholmentes sör címkéje, átírásban így fest: Semmi kóma Jóska. vagy: Ettől nem esel kómába Jóska. vagy: Nulla fokos sör, amitől még Jóska sem tud berúgni. De hát mit ér az a sör, amitől nem lehet berúgni? Egyáltalán: az alkoholmentes sör sör-e vagy semmi?

A sörcímke átírásai átmetszik a másik címkét is: a nullafokos betű hidegen hagy, nem hoz izgalomba, a nullbetűtől nem lehet kómába esni. De mit ér az a betű, amely stílárisan nulla? Mit ér az a betű, amely nem érint meg, amely nem jelöl? Mit ér az a betű, amit nem lehet irodalomként, irodalomná olvasni? Egyáltalán betű a nullbetű, betű a jelentésnélküli betű?

A két cím előírja, hogy a közeli félórán előmozduló mondataim fonják körbe, hálózák be a betűjelölés betűit. Jelöl-e a betű? Jelöl-e a betű? Van-e

jelentése a betűnek? Írhatunk-e betűszemantikát? Van-e irodalmi betű? Vagy: van-e irodalmi olvasata a betűnek?

Engedelmmükkel egy kicsit még csigázom Önöket, késleltetve az elősorolt kérdések válaszait és valamelyest tovább teoretizálva a címeiket.

deiktikus – fonocentrikus

A két cím itt megteremtett egyidejűségét két, egymást temporálisan engedélyező mondásmód alkalmazása tette lehetővé. Az egyik mondásmód a verbalitást elkerülő, kizárólag a jelölő és a jelölt szimultán jelenlétében megvalósuló **deiktikus** hagyomány követésének látszatát kelti, a másik mondásmód a beszélő alany jelenlétével *kívánja* garantálni, hogy a mondás eltalálta célját, a jelöltet. Telitalálat! – mondja a **fonocentrikus** hagyomány. Esetünkben azonban a deiktikus és a fonocentrikus tradíciónak sem szinkronikussága, s ebből adódóan szimultaneitása sem tartható fenn tovább. Még akkor sem, ha ez a mozdulatom [*itt ismét a Null komma Josef-re való mutató történet*] a deiktikus hagyományra csak **rájátszik** és beszédem a kívánja-modalitással **elbizonytalanítani igyekszik** a fonocentrikus hagyományt.

petrenceszemiotika

A rámutatás szabályrendszere előírja, hogy a jel egyik vége a jelölőből álljon ki, másik vége a jelöltbe merüljön: a deiktikus szemiotika olyan petrencét kíván, amely a nyelv és a nyelven kívüli (bizonyos nyelvjárásokban: a valóság) közti falat átveri. Ezt az átverést az azonossággal szemben a megkülönböztetést előnyben részesítő elméletek sokkal inkább a becsapás értelmében vett átvágásnak fogják föl. De nemcsak ezért akad meg a deiktikus hagyomány mondása, hanem azért is, mert ha – tegyük föl – a jelölő mozdulat el is találja ezt [*Null komma Josef*], mégiscsak egy igen klasszikus jelölőbe merül a jelhasználó jelöltet célzó szerszáma: nevezetesen néhány betűbe. Ettől a pillanattól kezdve nemcsak a deiktikus hagyomány-mondás függesztődött föl, de a jelölőrendhez újabb jelölők rendelődtek: a deiktikus szemiotika telibe találta a **betűt**. Előadásomban a verbalitást elkerülni óhajtott deixis használata elkerülhetetlenül átírta a jelölés mozdulat-használatát **betű-használatá**.

A beszédközpontúság logikája pedig azt írja elő, hogy a szöveg szubjektuma, a beszélő alany legyen jelen a mondás, a szövegbefogadás folyamán: jelenlétével hozza létre megbízhatóságát. Tegye lehetővé a hallgatóság és az igazság frigyre lépését, majd hajtsa is végre az összekötés aktusát. És most

itt kell bevallanom kedves Hallgatóim, nem vagyok abban a helyzetben, hogy a boldogító igen-t létrehívó kérdést feltegyem, ugyanis az épp-itt elhangzó szöveget nem én írtam.

Azt mondja, nem ő írta: ~~Mb.~~

Az épp-itt zajló mondás-történés az élőbeszédnek csak a látszatával játszik, hiszen Önök is láthatják: fölolvasok. Fölolvasom erről a papírról azokat a betűket, amiket papírra vetett a Sharp típusú lézernyomtató. Ehhez persze a nyomtatónak is el kellett olvasnia azokat a jelölőket, amiket a számítógéptől kapott, s a számítógépnek is hasonlóképp olvasnia kellett a billentyűzettől kapottakat. Abba meg végképp nem mennék bele, hogy a szöveg írójának miket is kellett elolvasnia, hogy ezeket oda tudja írni.

alagútban vagyunk

A fonocentrikus mondás hagyománya attól a pillanattól fölfüggesztődik, amint az éppen-mondott szöveg nem az éppen-mondás folyamatában konstruálódik, hanem egy korábbi állapotban létrehozott írás, azaz betűsor nem rekonstrukciója, hanem hangoztatása, fölolvasása. Ugyanis ebben az esetben én, az épp-itt/épp-ott fölolvasó Móri Feri nem vagyok/leszek azonos az épp-itt/épp-ott beíró/beírt Gödöllői Ferivel.

Itt mégiscsak megállok a metabeszédben; mert figyelmeztetnem kell Önöket, ne dőljenek teljesen alá az Önökre zúdított vödörnyi teoretikus mondatnak. Retorikám szándékosan van gyászosra véve azzal, hogy aki írta ezt a szöveget, az nincs is itt, meghogy semmiféle biztosíték nincs arra, hogy itt ma megértsük egymást. Persze azért nem ennyire fekete a tehén, noha alagútban vagyunk. Hiszen ebben az esetben, tehát az alkalmi fölolvasás esetében megjátszható, előjósolható a szituáció, a gödöllői helyzetben grammatikailag létrehozható a móri helyzet. Egyben hangsúlyozom is, hogy az Önök megszólításának helyzete grammatikai, így fikcionális helyzet, amit mindaddig nem tudok meghaladni, míg a kezemben lévő papíron található betűk írják elő nekem, hogy mit is mondjak, amíg beszédhelyzetem **betűhelyzet**.

betű szerint

Eddigi mondataimmal noha a deiktikus hagyomány mozdulat-használatát betű-használattá, a fonocentrikus hagyomány beszédhelyzetét betű-helyzetté

írtam át, így beszédemet el is távolítottam mindkét örökségtől, mégsem maradok érintetlen tőlük. A beszédközpontúság hatása figyelhető meg majd mondandóm diszkurzív, vitára felajánlkozó, dialógusra hívó egységeiben, a rámutatás – leginkább a mutatóvány értelmében – beszédemben ott jelentkezik, ahol az előrajzolt képek vizuális zártsága következtében vitára nemigen látok alkalmat, ekkor arra kérem Önöket, áhítattal hallgassanak, s a csönd perceit csak néha váltsa fel az egész auditóriumot betöltő harsány kacajjal váltakozó halk heherészés ideje.

Jó ideje igénybe vettem/veszem már türelmüket, s előadásom tulajdonképpen tárgyaról, a betűről alig beszéltem – mondhatja Önök közül bárki. Szeretném felhívni a figyelmüket, hogy – beleértve deiktikus próbálkozásaimat is – **folyamatosan betűről** beszélek, sőt **betű szerint** adom elő mondandómat; pontosítok: e szöveg írójának mondandóját adom elő betű szerint, az övét betűzöm én. Hangsúlyozom: felolvasói pozíciómnál, azaz betű-helyzetemnél fogva csak elő-adó, nem pedig össze-adó vagyok.

metabetűzés

Betűről azonban nemcsak partitúraszerűen lehetséges szólni. Beszédem, azaz betűzésem tárgyává lehet tenni magát a betűt is, ekkor metabetűzést hajtok végre. A metabetűzést kétféleképpen fogom művelni: egyrészt a fonocentrikus-diszkurzív diktátumoknak megfelelően szinekdochikusan járok el, másrészt a deiktikus-mutatóványos utasítások szerint intertextuális fonatokat és hálókat követek, metszek el, kötök össze: oldok és kötök.

betűmetszés

A „betű” betűsor rendjébe avatkozom bele, újabb betűk hozzárendelésével a négy betű újabb rendjeit hozom létre és olyan jelentéseket hívok elő, melyeket az idő elfedett vagy megelőlegezett. A „betű” betűsor tradicionális rendjét felbontom azért, hogy más és más tradíciók előírta rend képződjék. Megbontom, elmetszem a rendet, elmetszem a betűket, **betűmetszéssel** szintaktikailag és szemantikailag egyaránt felszabadul a betű intertextuális játéka, felbomlik az aktuálisan előírt rend, eloldódnak egymástól a betűk és más, az aktuálistól különböző kötések jönnek létre, az azonosságot a különbözőség szünteti meg, így konstruálódnak a **különböző azonosságok**.

különböző azonosságok

Betűmetszéssel a betűkről lemetsem a jelentést és más betűkkel/más jelentésekkel oltom be. A betűmetszés átmetszés, átoltás, jelentésmegbontás és jelentéskibontás.

Betűmetszéssel mondódik meg, mit jelöl a betű. A betűmetszés adja meg a betű fokát.

Betűmetszés I.

Mint mondtam volt, én itt most fölolvassok, fölolvassom a kezemben tartott papírlapon lévő betűket, fölolvassok, betűzök, azaz be-tűzök. Be-tűzöm a betűt a hangba, a hangot be-tűzöm az Önök perceptuális rendszerébe, betűzöm, belövöm a fülükbe.

Gyors, fájdalommentes fülbelövés, innen 5 percre.

Betűzésemmel, felolvasásommal a betűt a hangon keresztül áttűzöm a fülükbe, kedves Hallgatóim.

Betűmetszés II.

A „be-tűzés” betűsor maga mellé helyezi a „be-írás” betűsort, ezzel a „be” le is választja a „tűz”-et a „be-tűz”-ről. A felolvasás, a be-tűzés tűzbe hozza a hallgatóságot, felhergeli, izgalomba, tűzbe hozza őket, s az írás tűzésében, a betűk tűzésében forgatja meg a hallgatókat. A betűk tűzét az igazság izzítja be, lobbantja lángra.

tisztítótűz

A hang fülbetűződésével a hallgatóságba beleég a betű, a felolvasással a betű kihangosodik az írásból. A be-tűzés eredménye, a hang tűzbe kerül, elég, elillan, a hang nem hagy nyomot, a hang nem ismételtető, szemben a be-írással: a be-írás, a be-vésés, a be-nyomás nyomot hagy. A hang, a fölolvassás is hagy valami belső, mentális nyomot, de ehhez a hangnyomhoz nem lehet visszamenni. Ellenben az írásnyom külső, látható, megközelíthető, ebből következően az írásnyomhoz, a betűnyomhoz vissza lehet menni. Az íráshoz el lehet zárándokolni, az írás, a **betű szakrális**, a hang laikus.

a betű szakrális

Ha a felolvasó és a szövegíró szubjektum azonossága vagy az azonosság illúziója megteremthető, akkor a felolvasásban, a betűzésben megőrződik az

írás szakralitása, a felolvasás az írás újraírása lesz. Ha a felolvasó szubjektum és a szövegíró szubjektum között a hallgatóság különbséget állapít meg, akkor a felolvasás hitelességi foka a szakralitás forrponjtja és a laikusság nullfoka közé íródik.

debetűzés

A betű szakralitása csak egy rekonstrukciós hagyomány keretei között tartható fenn, a deKONstrukció beszéde eltörli a betű mögötti igazság-ins-tanciát, a deKONstrukciós betűkkel tűzbe hozott hallgatóság nem az igazság tűzében ég át egy másik világba, hanem a betűzés a hallgatók belső tűzét éleszti fel, a debetű ébren tart, figyelmeztet, a hallgató maga építi ki betű-igazságát. A deKONhagyományban a betű betűz – ahogy a hajnali nap a hálószoza ablakán új napot indítva – a hallgató belső világába, fényt ad, a betű bever a mentális térbe, szétveri a csöndet, zajong, ezzel készzeti a hallgatót mentális struktúrájának átírására.

A rekonstrukciós diskurzusban a szakrális igazság autoritása **újraírja** a betűt a hallgató világában, a deKONstrukciós szövegelésben a debetűk nem íródhatnak újra, a hallgató **átírja** őket.

Betűmetszés III.

Ahogy a „be-tűzés” betűsor maga mellé helyezi a „be-írás” betűsort, úgy helyezi maga mellé a „be-írás” a „be-tűzés”-t, s így emelkedik ki a „beírás”-ból a „be” és az „ás” leválasztódásával az „ír”. Az „ír” betűsor magához köti a „gyógy” betűsort, s az így konstituálódó rend az „ír” „írott szöveget alkot” jelentését átírja „gyógyír”-rá és azonnal vissza is kapcsol és a szövegírás jelentéstartományát a gyógyítással, a terápiikus funkcióval bővíti.

H

A be-írás begyógyítás. A be-írással ki-írom magamból a bajt, kiűzöm a gonoszt. Amikor valami baj, rosszízű kitolás, megaláztatás ér bennünket, gyógyírt találunk rá: elmeséljük. Elmondjuk, be-írjuk újra, eljártsszuk egy kicsit, hogy hogyan is volt a dolog. S mint egy keleti sámán, afrikai varázsló, ezzel a ráolvasással, vajakolással, egyszerű elmeséléssel elvarázsoljuk, ártalmatlanná tesszük, átformáljuk az egész rosszat, s szinte a szemünk láttára semmisül meg a mérge, szinte érzékelhetően szakad le lelkünkéről gonosz nyomása.

H: betűkórház

A ki-írással a szövegíró kiírja magából a bajt, s be-írja az olvasóba a gyógyírt, az írás éppúgy, mint az olvasás, **terápia**.

Itt felfüggesztem egy időre a deiktikus hagyomány által megérintett mutatványos-intertextuális beszédet, noha úgy érzem, már kezdünk túljutni a **betű nullfokán**. S most megpróbálkozom a másik beígért mondásmóddal, a fonocentrikus indíttatású diszkurzív-szinekdochikus beszéddel. Ezt is megelőzőm néhány agyas mondattal.

Már megint agyal.

A metabetűzés szinekdochikus módjához azért is érdemes fordulnom, mivel a betű mint a graféma, a morféma, a lexéma, a mondat, a szöveg és a fonéma metszéspontjában lévő – egyelőre teoretikus – tárgy tradicionális metabeszédénél többet ígér a betűvel szinekdochikus kapcsolatba állítható fogalmak könyvtára: nevezetesen az írás és az irodalom teóriái.

A betű metabeszédének szinekdochikus felnyitását oppozicionálisan kezdem. A betű erős oppozícióba állítható a hanggal, ez a kettősség csak a szöveg szintjén mutatható ki ismét, sem a morfémák, sem a lexémák, sem a mondatok nem adják magukat ennek a relációnak. Így a betű/hang oppozíció a szöveg szintjén az írott szöveg/mondott szöveg, azaz az írás/beszéd oppozícióját hívja elő.

betűszemantika

Itt rögvest felvetődik a kérdés: ha az írás jelölők sora, akkor a betű általános szinekdochéját, az írást felhasználva a betűt tekinthetjük-e jelölőnek? Van-e jelentéstana a betűnek? Van-e betűszemantika? Ha a betű jelölő, akkor mit jelöl?

A betű a hangot jelöli.

Amennyiben a betű a hangot jelöli, akkor – fejet hajtva a fonocentrizmusnak – miképpen tudom meghatározni jelenlegi beszédemet, mely – mint próbáltam érvelni mellette – teljes mértékben kiszolgáltatott a betűnek, a gödöllői írásnak? Vagy az a gödöllői szubjektum esetleg hallott valami hangot, amit aztán papírra vetett? Valaki súgott neki? Nem is ő találta ki ezt az írást? És aki súgott neki, az csak úgy magától, könyv nélkül, fejből csi-

nálta, vagy esetleg puskázott valamiből? Kinek az írásából? Újabb betűk. Újabb hangok. Hangok és betűk váltakozó szövegmenete. Írások és beszédek. Szövegek. Újabb és újabb szövegek. Ha nem hagyom abba, akkor az ős-szöveghez, az ős-nyomhoz, az ős-betűhöz vagy az ős-hanghoz jutunk el. Engedelmmükkel, ide most nem akarnék kirándulni Önökkel, ős-ügyben talán forduljanak egy másik irodához.

Top Travel

Kedves Hallgatóim! Most rövid időre kiiktatom magamat és átadom a szót gödöllői kollégámnak, kérem Önök betűzzenek!

(Az itt következő szövegrészt a hallgatóság néma olvasással teszi magáévá, szétosztott írások segítségével.)

A betű nem jelöl semmit

Próbáljuk azt játszani, hogy a betű nem jelöl semmit. Ekkor azonban szinekdochikus torlaszok állják el utunkat. Vizsgáljuk meg őket! Konstruktivista pozícióból a betű általánosító szinekdochéja, a szöveg, miképpen az írás is, nem rendelkezik jelentéssel, a jelentést az interpretáció során rendeljük hozzájuk. Azonban szövegnek csak az a vizuális vagy akusztikus inger-együttes tekinthető, amely a jelentés hozzárendelhetősége illúziójának felkeltése után engedélyt is ad jelentéshozzárendelésre, azaz csak az a szöveg, aminek végül is lett jelentése. Szöveg csak jelentésesen létezik. És a betű? Hasonló logikai utat járhatunk be. A betű – miképpen a szöveg – természetesen nem rendelkezik jelentéssel, a betű önmagában semmi, csak akkor betű a betű érzéki megjelenítésére szolgáló vonalegyüttes, ha az előttünk heverő jelalakot jelöl.

Rövidke definitív kitérő: Mert ahogy a jelnek van jelteste és jelalakja, úgy a betűnek is van betűteste és betűalakja. A betűtest a betű vizuális megjelenési formája, a betű láthatója. A betűalak a betű lelke, az a parancs, amely egy olyan rendbe állítja a betű testét alkotó vonalakat, hogy azok valamilyen betűként felismerhetők legyenek. A betűalak a betű tudhatója. Például az „A” betű alakja azokat a tulajdonságokat foglalja magában, amelyek alapján egy vizuális ingeregyüttest, egy vonalegyüttest „A” betűnek fogadunk el. A betűalak grammatikai szabályrendszer.

Tehát a betű akkor nem semmi, ha az itt ábrázolt „A”-illúzió, megelőlegezett A-jeltest kielégíti az A-jelalak konvencióit, azaz ha elvégzem az A-jeltest-illúzióhoz az A-jelalak-konvenció hozzárendelését. Ekkor a jelentés-

képzés szigorú értelmében bizony jelentéssel láttam el az „A” betűt, másként mondva: a betű-konstituálás aktusa egybeesik a jelentésképzés aktusával. Jelentésnélküli betű nincs.

A betű önjelölő

A betű önjelölt

A betű jelentése a betűtesthez a betűalak hozzárendelése révén jön létre. Eszerint a jelölés a betűn belül játszódik le? A betű önmagát jelöli? Önjelölő? Egyben önjelölt? Ez megint nem lesz oké, hiszen a jelölő attól jelölő, hogy valami tőle különbözőre utal. Ha nincs különbség, akkor nincs jelölés. Ugyan lehet mondani, hogy a jeltestet a tőle különböző jelalakra utal. Hát persze, de egy vonalegyüttes csak akkor léphet elő jeltestté, ha a jelalak konvenciója előlépteti. S ekkor még mindig nem az „A” betűnél vagyunk, hanem az „A” betű betűalakjánál. Nem a betű jelöl, hanem a vonalegyüttes, a betűtest.

Érintsd meg a konvenciórendszer testét!

Vagy még jobbat kérdezek. Van-e denotátuma a betűnek? Kicsit elgyöngitem, s így mondom: van-e denotátuma a jeltestnek? (Definíció: A denotátum olyan jelölt, amely aktuálisan, érzékeink számára hozzáférhetően létezik.) Azt ugye nem mondhatjuk, hogy az „A”-betűtestnek az „A”-betűalak a denotátuma. Hát próbáld meg megérinteni a konvenciórendszer testét! Vagy legalább megfigyelni! A jeltest nem denotál, de a betű denotál-e? Mert ha akarom, az „A”-hang denotálja az „A” betű betűtestét, hisz azt olvasom föl, amit látok. A kimondott „A” hanggal fölolvastam, eltaláltam, denotáltam az „A” betűt. De képes vagyok-e akusztikailag kifejezni mindazt a vizuális gazdagságot, amit például a Palatino kurzív „z”-je, vagy a Garamond szintén kurzív „z”-je hordoz? S hanggal érzékeltethető-e az a különbség, ami a Palatino „z” és a Garamond „z” alsó szára között van. Garamondnak azt a félig lógó farkincáját hogyan kell mondani kéremszépen?

És ha akarom, az „A”-betű denotálja az „A”-hang jeltestét, hisz azt írom le, amit látok. De képes vagyok-e vizuálisan kifejezni azt az akusztikai különbséget, ami egy hatéves kislány világrajjedt „á”-ja és egy ötvenéves férfi rezignált „á”-ja között van? Miképpen kell kéremszépen kerekíteni a rezignált „á” és az ijedt „á” bal alsó kanyarulatát?

(Itt befejeződött a néma olvasás.)

Ezek számomra is nagyon érdekes kérdések, de elárulhatom, hogy mindezek csapda. Hiszen itt az abszolút denotálás igénye próbálja megzavarni az európai metafizikus hagyományt messze túlszárnyaló deKONstrukciós beszédemet, másként: ezek általános jeleméleti problémák. Hagyjuk ezeket. Haladjunk talán egy kicsit betűsebben. Azt kérdezem inkább, miféle szerepe van annak, hogy milyen betűvel van írva valami? Számít ez vagy sem? A betűtípus befolyásolja az olvasást? Beleszól az interpretációba?

Visszatérek a Garamond kurzív „z” lelógó farkincájára. Hasonlítsuk össze a Palatino kurzív „z”-jével. A különbség a következőkből adódik. A Palatino alsó és felső szára olyannyira enyhén ívelt, hogy szinte egyenes, a Garamond meg majdhogynem maga alá hajlik, olyan erősen ívelt. A Palatino sarkai szögletesek, a Garamond vonalai mindenhol lekerekítettek. A Palatino alsó szára vízszintes, a Garamond szinte fölbillen, annyira lehúzza a majdnem függőleges alsó ív.

Tehát a Palatino egyenes, szögletes és vízszintes. A Garamond ívelt, kerekített és függőleges.

A Palatino határozott, büszke, elegáns betű. Ad magára, nehezen közelíthető meg. Hűvös, méltóságteljes szépség.

A Palatino a szép tudás betűje. Okos esszéket érdemes szedni vele.

A Garamond játékos, bohó, kissé megbízhatatlan jószág. Nehezen zabolázható. Közvetlen a társalgásban, de személyiségét erősen rejti. Buja, kecses lányka.

A Garamond az érzéki, finoman szókimondó költemények betűje.

Rendben van. De ki veszi ezt észre? Kinek van erre ideje?

KI-BE TÚZÉS

Mert ez már nem betűzés, hanem: ki-be-tűzés. Ki-be mozog a betű. Nem csak egyszerűen bevesszük a betűt az olvasás során, de ki is adjuk, aztán persze megint bevesszük. Újraolvassuk a betűt. Akinek van ideje, az elidőz a betűnél. Újraolvasgatja. Beleszáll a betűbe. Hagyja hatni magára a betűt, tudja, a betűnek stílusa van, a betűnek jelentése van. A betűt irodalmian olvassa.

Aki csak fogyasztja a betűt, az nem veszi észre a lelógó farkincát, annak mindegy a Palatino meg a Garamond, annak csak egy betű van, a „z”. Ő a betűfogyasztó. A betűfogyasztó szórakozik betűzés közben, ő a szórakozott betűs, aki nem vesz észre. Ő a stabil, ő biztonságban van.

A ki-be-tűzőnek, aki elidőzve újraolvassa a betűket, irodalmi betűzése, betűbirodalma van.

betűBirodalmár

Élvezi a betűket, ízlelgeti őket, elagyal, ettől aztán gyakran megzavarodik, sokkal kevésbé van biztonságban, mint a betűfogyasztó.

Kedves Hallgatóim! Úgy vélem, megdönthetetlen érveket és vulkánerejű bizonyítékokat sorakoztattam fel. Bizonyos vagyok abban, hogy mindannyiunknak szilárd meggyőződésévé vált: nullfokos betű nem létezik. Természetesen mindemellett tudatában vagyok annak is, hogy embertársaink jelentős hányada elnéz a betű mellett, nem élvezi a betűzést, számukra kétségtelenül a betű nulla: stílus-, jelentés- és időzésnélküli. Én azonban megmutattam Önöknek a Betű Útját. Ezennel előadásom meggyőző, rábíró részét be is fejezem, a továbbiakban csupán a magam szórakoztatására mondok el néhány mondatot.

A betű jelentéssége melletti érvként el lehetett volna mondani, hogy egyetlen betű képes nemcsak grafémaként működni, de morfémaként (az egybetűs jelekre és képzőkre gondolok), lexémaként (például az egyes szám harmadik személyű személyes névmás, az „ő”) és mondatként is. Ez utóbbira példa:

„- Sz – mondtam dühösen. – Mb.”

Szeredy nevetett.

-Sz-

Mi az az „Sz”?

Többet idézek:

„De jóformán még el sem indultunk a felszabadult napozópriccs felé, máris elfoglalták előlünk az ügyesebb fiatalok. Előbb kellett volna megközelítenünk, mintegy elébe célozni, »belopni a távolságot«, aztán repülőstartal rá. Ugyanis időközönként hol itt, hol ott felálltak a fekvőszékekről, de csak azért, hogy lemenjenek úszni egyet, vagy zuhanyozni: ezek otthagyták a cókókjukat, újságot, strandtáskát. Az volt a technikája a dolognak, hogy az ember figyelje, ki szedelődzködik komolyan, aztán... No de mindegy, hagyjuk. Úgy tettem, mintha Szeredyt okolnám kudarcunkért.

– Sz – mondtam dühösen. – Mb.”

Végül a betű lehet szöveg is:

A gyalogos lépésének jelölhetetlensége osztatlan mezőn

Na ez a csúcs. A minden és semmi. A betű mint nullbetű. A betű amint egy költemény. És a betű mint dögré zéro, mint abszolút nullfok, mint zéró graféma, mint zéró szöveg. A hiánnyal, a semmivel jelöli az osztatlan mezőt, azaz a mindent.

A betű minden és semmi.

De ami most jön, az megint csak nem semmi. Végső érveim kimondását abszolút denotálással fogom elősegíteni.

(Az előadó a Null komma Josef feliratú transzparens mögé megy és a sörnyitó késsel a címkéből kivágja a kalapos úr képét és a magáét teszi a helyére, azaz kinéz. Majd elővesz egy üveg Steffl márkájú, közismerten nem alkoholmentes sört és jót húz belőle.)

beírta:	Odorics Ferenc –	Gödöllőn 1994 júliusában.
felolvasta:	Odorics Ferenc –	Móron 1994. július 28-án 15 óra és 15 óra 30 perc között a Hétvilág Papírborításának Betű Napján.
felmutatta:	Odorics Máté –	Móron 1994. július 28-án 15 óra és 15 óra 30 perc között a Hétvilág Papírborításának Betű Napján.